
Inledning

Med detta nummer sluts en cirkel. Den öppnades 1992 i *Divan* nr 5 med konstnären Mary Kellys grundfråga i verket *Interim*. "Hur finner kvinnan utlopp för sitt begär bortom den moderliga relationen? Hur tillfredsställer hon sin narcissistiska identifikation när barnets närvaro inte längre styr detta? Vad sker på denna nivå med hennes kropp?" Frågan placerar kvinnan i den subjektspostion som hon utsluts från i den ordning där mannen är norm.

Diskussionen om tankefiguren "kvinnan som det andra könet", och det mer generella begreppet "den Andre", har förts i nummer med teman som Rasism (1994:8), Fantasi/Modern (1999:1-2) och Feminism (2002:1-2). *Divan* har vid flera tillfällen publicerat Jessica Benjamin som bland annat skarpsynt reviderat tolkningen av förhållandet subjekt/objekt i psykoanalytisk teori. För Benjamin är intersubjektivitet och kreativitet centrala begrepp. I *Divan* 1999:1-2 skriver hon, som ett tänkbart svar till Kelly: "Den svåra uppgift som det feministiska medvetandet står inför är att föreställa sig hur en kvinna, som dotter eller mor, kan förvandla den oundvikliga separationens och förlustens rum till ett skapandets och lekens rum." En anvisning, vars giltighet kan vidgas till en allmänmänsklig nivå.

När kvinnan tillåts inta en subjektspostion infinner sig också den vanskliga frågan om "den Andres Andre". Vi tog oss an den som tema för detta nummer och styrde ut

mot teoretiskt bråddjupt vatten. Varse riskerna i företaget valde vi att sikta på mer välkända landmärken som "kropp, kön och subjekt". Det betyder inte att den djärva ansatsen lämnats därhän. I numrets diwanism klargör Carin Franzén innebörden i Lacans gåtfulla formulering "den Andres Andre finns inte" – annat än som fantasi avsedd att fylla den Enes saknad. Ingenstans aktiveras denna fantasi så starkt som i förälskelsen eller i en analys.

Samtidigt är den Andre en oundgänglig faktor i formandet av subjektet. Psykoanalysen skapades som en kärlekskur, skriver Judy Gammelgaard. Men en kur vars uppgift är att blotta det bedrägliga i överföringskärleken och dess ständigt förskjutna begär, för att i stället visa på "förebärandet" som möjligt alternativ. "I [det lekfulla] förebärandet är vi förmögna att ge och ta emot något som inte existerar och njuta av det helt och fullt."

Freud antog vissa faktorer som möjliga förståelsegrunder för homosexualitet. Efter honom har psykoanalytiker ömsom patologiserat, ömsom inriktat sig på det kvalitativa och dynamiska innehållet i varje kärleksrelation. I sin diskussion av teorier och privata föreställningar om homosexualitet noterar Per-Arne Rönnås att tidigare säkerhet förbytts till osäkerhet: "vi vet mindre nu än vad vi vetat förut". Klart är att mannen alltjämt är norm i ämneslitteraturen, trots att psykisk bisexualitet oavsett kön är ett grundläggande begrepp i psykoanalytisk teori.

Kategorier som manligt och kvinnligt,

subjekt och objekt, skulle mista sin relevans om de inte hävdades i en binärt strukturerande logik. På det omedvetnas nivå – i ”berggrunden” – tyckte sig Freud ständigt spåra yttringar av kvinnlig penisavund respektive manligt avvisande av [kvinnl]ig passivitet. Bortom denna berggrund når Maria Yassa en slutsats som har större acceptans i vår samtid: det finns ingen given, oförmedlad sanning om kvinnors och mäns natur.

I Berninis *Apollon och Dafne* (1625) riktar guden sitt vanmäktiga begär mot en ung kvinna som förtvivlat undflyr honom genom att låta kroppen hårdna till bark. I skulpturen ser Jessica Benjamin en gestaltning av manligt/aktivt och kvinnligt/passivt, motsatser fångade i en evig ond cirkel. Här finns ett ”överskott” av outhärdlig sexuell spänning. Kvinnlighet, särskilt i dotterns och flickans position, är en symbolbildning i det manliga omedvetna, och motsvarar en avvisad, passiv, hårbärgerande instans, hävdar hon. Men passivitet är i sig själv inte outhärdlig utan snarare lustfylld, förutsatt att den regleras och mentaliseras.

Under ett halvår observerade Jakob Staberg hur ett spädbarn ”föds in i en familj”, ett triangulärt kraftfält. Han iakttog hur innebörden i termen drömskhet efterhand vidgades, från att avse moderns förmåga att förmedlande samla upp barnets varseblivningar, till att innefatta mor och barn i amningens ömsesidigt koncentrerade intimitet, och slutligen inkludera honom själv i kraft av hans uppmärksamma och intuitiva identifikation med det lilla barnet.

Även poeten vet att skildra en drömsk och laddad kroppslighet. Vi har glädjen att här publicera en nyskriven dikt av Eva Runefelt, *Substans*.

Med utgångspunkt i ett mail och en relation som avslutas med raden *Prenez soin de vous* inscenerar Sophie Calle ett gensvar i form av en kör av kvinnlig professionalism. 107 kvinnor läser och tolkar e-postbrevet; analyserar, kommenterar, leker, dansar, sjunger, dissekerar, förbrukar det. Omsluter mottagaren med det. ”Förstår det för mig.” Leif

Stilettklackskor, storlek 36 (2005)

Dahlberg visar i sin fascinerande läsning av Calles verk hur skenbart robust kommunikationsteknologi korresponderar mot bräckligheten i mänskliga relationer.

Som Helena Granström framhåller har även det skrämmande och kusliga en plats i kulturen; ”räddast av alla är den som plastförpackar döden, den som aldrig talar om mörker”. Det hemska och det hänsynslösa är drivkrafter i både lek och skapande. Hedvig Weibull och Susanne Skog Myrén finner var sin ingång till Nathalia Edenmonts på en gång utmanande och sorgbundna bildsvit *Still Born* där konstnären klyver sin självbild i en mor och en dotter.

Madeleine Hatz urskiljer omsorg och hänsynslöshet som motsatta drivkrafter i sitt skapande.

Med en drastisk gestaltning av kvinnlig kroppslighet i *Akta – annars kommer jag och tar dig*, ett verk i kristallglas, hår och skär mjukplast, vitaliserar Åsa Jungnelius en feministisk estetik som vi inte sett sedan 1970-talet. I muskelmassa och vighet motsvarar *Akta* – Camilla Damkjaers okonventionella ”forskardjur” och hennes ”genusförsök i nycirkus”.

Nina Weibull
Divanredaktionen